

PREPORUKE

PREPORUKA KOMISIJE (EU) 2018/1149

od 10. kolovoza 2018.

o neobvezujućim smjernicama za utvrđivanje sukobima pogođenih i visokorizičnih područja i drugih rizika u lancu opskrbe u skladu s Uredbom (EU) 2017/821 Europskog parlamenta i Vijeća

EUROPSKA KOMISIJA,

uzimajući u obzir Ugovor o funkcioniranju Europske unije, a posebno njegov članak 292.,

budući da:

- (1) Prirodni mineralni resursi imaju veliki razvojni potencijal, ali na sukobima pogođenim i visokorizičnim područjima mogu biti uzrokom spora kada prihodi ostvareni njihovim iskorištavanjem doprinose izbijanju ili nastavljanju nasilnog sukoba, potkopavajući nastojanja usmjerena prema postizanju razvoja, dobrog upravljanja i vladavine prava. Na tim je područjima razbijanje veze između sukoba i nezakonitog iskorištavanja minerala ključan element za jamčenje mira, razvoja i stabilnosti.
- (2) Kako bi se uklonio taj problem, Uredbom (EU) 2017/821 Europskog parlamenta i Vijeća ⁽¹⁾ utvrđuju se obveze dužne pažnje u lancu opskrbe za uvoznike Unije koji uvoze kositar, tantal i volfram, njihove rude i zlato podrijetlom iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja; koje će se primjenjivati od 1. siječnja 2021. (dalje u tekstu „Uredba“).
- (3) Sukobima pogođena i visokorizična područja za potrebe Uredbe definirana su kao područja u stanju oružanog sukoba ili područja u nestabilnoj situaciji nakon sukoba te područja na kojima su vlast i sigurnost slabe ili ne postoje, kao što su propale države, i područja na kojima su raširena i sustavna kršenja međunarodnog prava uključujući povrede ljudskih prava.
- (4) U članku 14. stavku 1. Uredbe utvrđeno je da, kako bi se uspostavila jasnoća i sigurnost te dosljednost među praksama gospodarskih subjekata, a posebno MSP-ova, Komisija, uz savjetovanje s Europskom službom za vanjsko djelovanje i OECD-om, treba izraditi neobvezujuće smjernice za gospodarske subjekte u kojima se objašnjava kako najbolje primjenjivati kriterije za identificiranje sukobima pogođenih i visokorizičnih područja (dalje u tekstu „Smjernice“).
- (5) U tom se članku utvrđuje i da se ove Smjernice moraju temeljiti na definiciji sukobima pogođenih i visokorizičnih područja utvrđenoj u Uredbi i da se uzimaju u obzir Smjernice OECD-a o dužnoj pažnji u tom području, uključujući druge rizike u lancu opskrbe koji pokreću upozorenja kako je definirano u relevantnim dopunama tim Smjernicama.
- (6) Ovim bi se smjernicama, kako bi bile učinkovite, trebao utvrditi opći pojam dužne pažnje u lancu opskrbe mineralima i metalima povezanim sa sukobima pogođenim i visokorizičnim područjima te koraci koje bi društva trebala poduzimati radi utvrđivanja i rješavanja rizika povezanih s nabavljanjem kositra, tantala, volframa i zlata.
- (7) Potrebno je podsjetiti da se zahtjevi Uredbe za uvoznike Unije ne odnose samo na metale i minerale koji potječu iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja, već i na povezane rizike duž početka lanca opskrbe u pogledu primjerice trgovine, obrade i izvoza.
- (8) Ovim Smjernicama trebala bi se isto tako objasniti ključna načela za utvrđivanje sukobima pogođenih i visokorizičnih područja za određene potrebe provedbe Uredbe, dok se definicijom i objašnjenjem takvih područja ne dovodi u pitanje stajalište Unije o tome što može činiti sukobima pogođena i visokorizična područja izvan konteksta te Uredbe.

⁽¹⁾ Spremi stavku Uredba (EU) 2017/821 Europskog parlamenta i Vijeća od 17. svibnja 2017. o utvrđivanju obveza dužne pažnje u lancu opskrbe za uvoznike Unije koji uvoze kositar, tantal i volfram, njihove rude i zlato podrijetlom iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja (SL L 130, 19.5.2017., str. 1.).

- (9) Upućivanje na relevantne dostupne izvore informacija kojima se gospodarski subjekti mogu koristiti pri utvrđivanju sukobima pogođenih i visokorizičnih područja trebalo bi biti središnji dio ovih Smjernica, dok se istovremeno podsjeća da se relevantni izvori ažuriraju različitom učestalošću te bi se po potrebi trebali dopuniti drugim izvorima.
- (10) Ostali rizici u lancu opskrbe koji pokreću upozorenja i koji su obuhvaćeni ovim Smjernicama trebali bi se odnositi na lokaciju, dobavljače i neuobičajene okolnosti trgovanja te bi se trebali temeljiti na radu OECD-a u tom području.
- (11) U članku 14. stavku 2. Uredbe utvrđeno je da Komisija treba pozvati vanjske stručnjake koji će izraditi indikativan, netaksativan i redovito ažuriran popis sukobima pogođenih i visokorizičnih područja. Taj predstojeći popis treba se temeljiti na analizi ovih Smjernica koju provode vanjski stručnjaci i drugim postojećim informacijama koje potječu od, među ostalim, znanstvenika i programa dužne pažnje u lancu opskrbe.
- (12) Ove Smjernice nisu obvezujuće te uvoznici Unije ostaju odgovorni za usklađivanje s obvezama dužne pažnje u skladu s Uredbom, a službe Komisije osiguravaju da ove Smjernice ostanu relevantne protokom vremena,

DONIJELA JE OVU PREPORUKU:

1. Uvoznici Unije s obvezama u skladu s Uredbom (EU) 2017/821 trebali bi se ravnati prema neobvezujućim smjernicama navedenima u Prilogu ovoj Preporuci. Ove Smjernice će im pomoći da prikladno utvrde sukobima pogođena i visokorizična područja te upozorenja kako bi pravilno udovoljili zahtjevima te Uredbe koji će se primjenjivati od 1. siječnja 2021. Smjernicama se mogu služiti i drugi subjekti koji primjenjuju dužnu pažnju na svoj lanac opskrbe mineralima.
2. Ova će se Preporuka objaviti u *Službenom listu Europske unije*.

Sastavljeno u Bruxellesu 10. kolovoza 2018.

Za Komisiju
Cecilia MALMSTRÖM
Članica Komisije

PRILOG

1. CILJ SMJERNICA

Uredba (EU) 2017/821 (dalje u tekstu „Uredba”) stupila je na snagu 8. lipnja 2017. i primjenjuje se na uvoznike Unije ⁽¹⁾ (uključujući, ali ne ograničavajući se na talionice i rafinerije) od 1. siječnja 2021. Kako je utvrđeno u njezinu prvom članku, Uredba je osmišljena kako bi se osigurala transparentnost i sigurnost u pogledu praksi nabavljanja sirovina od strane uvoznika Unije koji nabavljaju sirovine iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja.

U skladu s člankom 14. stavkom 1. Uredbe Komisija ima zadatak izraditi neobvezujuće smjernice u obliku priručnika za gospodarske subjekte u kojem se objašnjava kako najbolje primjenjivati kriterije za utvrđivanje *sukobima pogođenih i visokorizičnih područja*. U tom članku se isto tako utvrđuje da smjernice uzimaju u obzir Smjernice OECD-a o dužnoj pažnji ⁽²⁾ u tom području, uključujući druge rizike u lancu opskrbe koji pokreću takozvana „upozorenja”, kako je definirano u relevantnim dopunama tim smjernicama.

U ovim smjernicama,

- u ODJELJKU 2. utvrđuje se opći *pojam dužne pažnje* u lancima opskrbe mineralima koji potječu iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja te *koraci* koje bi društva trebala poduzimati radi utvrđivanja i rješavanja rizika povezanih s nabavljanjem kositra, tantala i volframa i zlata,
- u ODJELJKU 3. objašnjavaju se ključni elementi *definicije sukobima pogođenih i visokorizičnih područja* za potrebe Uredbe,
- u ODJELJKU 4. navedeni su *dostupni izvori informacija* kako bi se pomoglo društvima pri utvrđivanju sukobima pogođenih i visokorizičnih područja i drugih rizika,
- u ODJELJKU 5. navedene su informacije o drugim pokazateljima potencijalnih rizika (ili „*upozorenja*”) u lancu opskrbe mineralima koje se odnose na lokaciju, dobavljače i neobičajene okolnosti trgovanja.

Ove su smjernice osmišljene kako bi se pomoglo uvoznicima Unije da provode dužnu pažnju u lancu opskrbe. Njima se ne dovodi u pitanje Uredba (EU) 2017/821 i nisu pravno obvezujuće.

Nadalje, potrebno je napomenuti da će, u skladu s člankom 14. stavkom 2. Uredbe, Europska komisija (naknadno) pozvati vanjske stručnjake koji će izraditi indikativan, netaksativan i redovito ažuriran popis sukobima pogođenih i visokorizičnih područja. Taj će se popis temeljiti na analizi ovih smjernica koju su proveli vanjski stručnjaci i postojećim informacijama koje potječu od, među ostalim, vlada, međunarodnih organizacija, znanstvenika i programa dužne pažnje u lancu opskrbe.

2. DUŽNA PAŽNJA U LANCU OPSKRBE MINERALIMA – OPĆI POJAM I KORACI

2.1. Pojam dužne pažnje koji se temelji na procjeni rizika

U *sukobima pogođenim i visokorizičnim područjima* društva uključena u *rudarenje, obradu i trgovinu mineralima* imaju potencijal za ostvarivanje prihoda, rasta i prosperiteta, pružanje sredstava za život i poticanje lokalnog razvoja. U takvim situacijama društva mogu riskirati da pridonose ili se povezuju sa znatnim negativnim učincima povezanim s njihovim aktivnostima ili odlukama o nabavi, uključujući oružane sukobe i teške povrede ljudskih prava. U tom smislu, kako bi se osiguralo da društva ne pridonose namjerno ili nenamjerno ili postanu (ili nastave biti) povezana s tim negativnim učincima, trebala bi provoditi dužnu pažnju na temelju rizika kao dio kontinuiranog, proaktivnog i reaktivnog procesa integriranog u njihove sustave upravljanja.

⁽¹⁾ Kako je utvrđeno u članku 2. stavku 1. Uredbe (EU) 2017/821 „uvoznik Unije” znači svaka fizička ili pravna osoba koja deklarira minerale ili metale za puštanje u slobodni promet u smislu članka 201. stavka 1. Uredbe (EU) 952/2013 Europskog parlamenta i Vijeća od 9. listopada 2013. o Carinskom zakoniku Unije (SL L 269, 10.10.2013., str. 1.) ili svaka fizička ili pravna osoba u čije se ime takva deklaracija popunjava, kako je navedeno u podatkovnim elementima 3/15 i 3/16 u skladu s Prilogom B Delegiranoj uredbi Komisije (EU) 2015/2446 od 28. srpnja 2015. o dopuni Uredbe (EU) br. 952/2013 Europskog parlamenta i Vijeća o detaljnim pravilima koja se odnose na pojedine odredbe Carinskog zakonika Unije (SL L 343, 29.12.2015., str. 1.).

⁽²⁾ Smjernice OECD-a o dužnoj pažnji za odgovorne lance opskrbe mineralima iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja (drugo izdanje, OECD 2013.) čine okvir za provođenje dužne pažnje u lancu opskrbe u skladu s Uredbom (EU) 2017/821.

Općenito govoreći, *dužna pažnja na temelju rizika* odnosi se na korake koje bi društva trebala poduzimati kako bi utvrdila i riješila potencijalne rizike u svojim lancima opskrbe mineralima kako bi spriječila ili ublažila svaki doprinos negativnim učincima povezanim s vađenjem, proizvodnjom, trgovanjem, obradom, tretiranjem i izvozom minerala povezanih sa sukobom pogođenim i visokorizičnim područjima. Rizici su definirani u odnosu na potencijalne negativne učinke predmetnih aktivnosti društva, koji proizlaze iz *vlastitih aktivnosti društva* ili koji mogu biti izravno povezani s aktivnostima, proizvodima ili uslugama kroz *poslovne odnose s trećim stranama*, uključujući dobavljače i druge subjekte u lancu opskrbe. Negativni učinci mogu obuhvaćati povrede ljudi (tj. vanjske učinke), oštećeni ugled ili pravnu odgovornost za društvo (tj. unutarnje učinke), ili oboje.

Društva se mogu suočiti s rizicima u svojem lancu opskrbe mineralima jer okolnosti vađenja, proizvodnje, trgovanja, obrade ili izvoza minerala po svojoj prirodi nose veći rizik od imanja znatnih negativnih učinaka, kao što su financiranje sukoba ili poticanje, omogućavanje ili pogoršavanje uvjeta za sukob kako je navedeno u Prilogu II. Smjernica OECD-a o *dužnoj pažnji i njihovim dodacima*.

Zbog tih rizika društva bi trebala *nastojati u dobroj vjeri* utvrditi i procijeniti *rizike povezane s lokacijom, dobavljačem ili okolnostima* i uspostaviti mjere dužne pažnje prilagođene posebnim zahtjevima tih rizika. Dužna pažnja može također pomoći društvima da poštuju međunarodno pravo i nacionalne zakone, uključujući one za nezakonitu trgovinu mineralnim resursima te sankcije UN-a i odluke EU-a na temelju Ugovora o Europskoj uniji (UEU) i Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), posebno mjera ograničavanja u skladu s člankom 215. UFEU-a.

Općeniti cilj Uredbe koja se temelji na načelima iz Smjernica OECD-a jest omogućiti razvoj sigurnih, transparentnih i provjerljivih lanaca opskrbe mineralima te osigurati, omogućiti i promicati odgovoran uvoz minerala i metala iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja u EU, a da se ne pridonosi oružanom sukobu i povezanom kršenju ljudskih prava, te time pridonijeti gospodarskom razvoju i sredstvima za život u lokalnim zajednicama.

2.2. Dužna pažnja – okvir od pet koraka

Dužna pažnja na temelju rizika kako se preporučuje u Smjernicama OECD-a o dužnoj pažnji ima strukturu *pet koraka* od kojih su svi sadržani i u Uredbi.

Društva u lancu opskrbe trebala bi:

- *Uspostaviti snažan sustav upravljanja te donijeti i jasno priopćiti dobavljačima i javnosti svoju politiku za minerale i metale koji potencijalno potječu iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja. To obuhvaća utvrđivanje činjeničnih okolnosti uključenih u vađenje, prijevoz, obradu, trgovanje, preradu, taljenje, rafiniranje i legiranje, proizvodnju ili prodaju proizvoda koji sadržavaju minerale iz sukobima pogođenih i visokorizičnih područja.* (članak 4. Uredbe),
- *Utvrđiti i procijeniti sve stvarne ili potencijalne rizike u lancu opskrbe* ⁽¹⁾. (članak 5. stavak 1. točka (a) Uredbe),
- *Izraditi i provoditi strategiju kao odgovor na utvrđene rizike kako bi se oni spriječili ili ublažili donošenjem i provođenjem plana upravljanja rizicima. Rezultat može biti odluka da se nastavi s trgovinom dok se istovremeno nastoje ublažiti rizici, privremeno suspendira trgovina dok se nastavljaju ublažavati rizici ili odustane od suradnje s dobavljačem nakon neuspjelih pokušaja ublažavanja ili ako dobavljač teško krši ljudska prava (npr. najgori oblici dječjeg rada, prisilnog rada i mučenja) ili pruža izravnu ili neizravnu potporu nedržavnim naoružanim skupinama.* (članak 5. stavak 1. točka (b) Uredbe),
- *Provesti ili ishoditi reviziju koju obavlja neovisna treća strana* aktivnosti, procesa i sustava društva koji se koriste za provedbu dužne pažnje u lancu opskrbe na identificiranim točkama u lancu opskrbe, osobito u pogledu praksi dužne pažnje talionica i rafinerija. (članak 6. Uredbe),
- *Javno izvještavati o politici i praksama dužne pažnje u lancu opskrbe kako bi se izgradilo povjerenje javnosti u mjere koje društva poduzimaju.* (članak 7. Uredbe).

⁽¹⁾ Rizici utvrđeni u Prilogu II. Smjernicama OECD-a o dužnoj pažnji, uključujući rizike pokrenute „upozorenjima” kako je definirano u dopunama Smjernicama.

3. RAZUMIJEVANJE DEFINICIJE SUKOBIMA POGOĐENIH I VISOKORIZIČNIH PODRUČJA

Definicija sukobima pogođenih i visokorizičnih područja koja je upotrijebljena u Uredbi u skladu je sa Smjernicama OECD-a o dužnoj pažnji u pogledu onoga što obilježava takva područja i ne dovodi u pitanje stajalište EU-a o tome što može činiti sukobima pogođena i visokorizična područja *izvan* konteksta Uredbe. Predviđena je isključivo za potrebe dužne pažnje u lancu opskrbe u pogledu metala i minerala u području primjene Uredbe i osmišljena je tako da bude praktična, temeljita i lako razumljiva društvima.

Definicija sukobima pogođenih i visokorizičnih područja u Uredbi (članak 2. točka (f)):

„područja u stanju oružanog sukoba ili područja u nestabilnoj situaciji nakon sukoba te područja na kojima su vlast i sigurnost slabe ili ne postoje, kao što su propale države, i područja na kojima su raširena i sustavna kršenja međunarodnog prava uključujući povrede ljudskih prava”.

Ta definicija slijedi određena *ključna načela* utvrđena u međunarodnom pravu, uključujući „stanje oružanog sukoba”, „nestabilnu situaciju nakon sukoba” i „propale države”. Ta su načela dodatno ilustrirana i objašnjena u nastavku kako bi se olakšalo njihovo praktično razumijevanje kao dio odgovornog upravljanja lancem opskrbe od strane društava.

Nadalje, ta ključna načela trebala bi omogućiti lako podudaranje s *dostupnim izvorima informacija* o situaciji na terenu na sukobima pogođenim i visokorizičnim područjima te općenito pomoći društvima da utvrde rizike u svojim lancima opskrbe i potencijalni utjecaj njihovih aktivnosti (vidjeti odjeljak 4.).

Potrebno je napomenuti da je dužna pažnja u lancu opskrbe, predviđena u Uredbi i u Smjernicama OECD-a o dužnoj pažnji, povezana s utvrđivanjem i procjenom rizika negativnih učinaka određenih poslovnih aktivnosti i odnosa povezanih s metalima i mineralima koji potječu sa sukobima pogođenih i visokorizičnih područja ili se preko njih prevoze (što može biti *podnacionalna razina*). Informacije o *određenoj zemlji* mogu dati informacije o kontekstu za utvrđivanje opće razine potrebne pažnje.

Ključni element definicije	Objašnjenje
Stanje oružanog sukoba	<p><i>Prisutnost oružanog sukoba, rašireno nasilje ili drugi rizici povrede ljudi</i> kako je opisano u međunarodnom humanitarnom pravu kojim se regulira ponašanje boraca u oružanom sukobu. Oružani sukob može biti u različitim oblicima kao što je sukob međunarodnog ili nemeđunarodnog karaktera koji može obuhvaćati dvije ili više država, ili se može sastojati od ratova za oslobođenje, pobuna, građanskih ratova itd.</p> <p>Konkretna smjernice o „stanju oružanog sukoba” dane su u <i>Ženevskim konvencijama iz 1949.</i> i obuhvaćaju sve slučajeve <i>objavljenog rata</i> ili <i>bilo kojeg drugog oružanog sukoba</i> do kojeg može doći između dviju ili više strana, čak i ako jedna od njih ne priznaje stanje rata; sve slučajeve <i>djelomične ili potpune okupacije</i> državnog područja strane, čak i ako nema oružanog otpora protiv navedene okupacije. U skladu s <i>Protokolom II. (1977.)</i> uz Ženevske konvencije iz 1949. <i>ne primjenjuju se</i> na situacije unutarnjih <i>nemira i napetosti</i> kao što su neredi, izolirano i sporadično nasilje i druge slične radnje.</p>
<p>Područja u nestabilnoj situaciji nakon sukoba</p> <p>Područja na kojima su vlast i sigurnost slabe ili ne postoje, kao što su propale države, i područja na kojima su raširena i sustavna kršenja međunarodnog prava uključujući kršenja ljudskih prava.</p>	<p><i>Područja u nestabilnoj situaciji nakon sukoba</i> jesu područja na kojima su prekinuti aktivni sukobi i nalaze se u <i>nestabilnoj situaciji</i>, što znači da regija ili država ima <i>slab kapacitet za obavljanje osnovnih funkcija upravljanja</i> i zbog prethodnog sukoba nema sposobnost razvijanja međusobno konstruktivnih odnosa unutar društva. Takva su područja ranjivija na unutarnje ili vanjske šokove kao što su gospodarske krize ili prirodne katastrofe. U takvim slučajevima, kao što je u slučajevima obuhvaćenima sljedećim dijelom definicije (tj. područja na kojima su vlast i sigurnost slabe ili ne postoje), gospodarski subjekti trebaju utvrditi postoji li institucionalna slabost ili nedostatak vlasti raširena i sustavna kršenja međunarodnog prava te kršenje ljudskih prava kako bi se odredilo je li područje sukobima pogođeno i visokorizično područje. Stoga je uvjet kršenja međunarodnog prava <i>kumulativan</i> s uvjetima područja u nestabilnoj situaciji nakon sukoba te područja na kojima su vlast i sigurnost slabe ili ne postoje. Kod potonjeg bi na primjer izostanak službenog postupka licenciranja u rudarstvu bio dokaz nedostatka vlasti.</p>

Ključni element definicije	Objašnjenje
Propale države	„Propala država” prikaz je stanja ekstremne institucionalne slabosti. Propala država uključuje imploziju struktura moći i vlasti, urušavanje prava i reda te nedostatak institucija sposobnih zastupati državu.

4. DOSTUPNI IZVORI INFORMACIJA ZA UTVRĐIVANJE SUKOBIMA POGOĐENIH I VISOKORIZIČNIH PODRUČJA

Ovaj odjeljak obuhvaća indikativan, netaksativan popis relevantnih dostupnih izvora informacija kako bi se pomoglo društvima da utvrde sukobima pogođena i visokorizična područja. Razumijevanjem nacionalnog i regionalnog konteksta te potencijalnih rizika prisutnih na područjima na kojima posluju ili s kojih nabavljaju sirovine, društva će u skladu s tim moći bolje prilagoditi svoja nastojanja u provedbi dužne pažnje. Općenitije informacije o određenoj zemlji bi također mogle biti korisne u procjeni vjerodostojnosti navoda o kršenju prava.

Dostupni izvori informacija s popisa grupirani su prema ključnim elementima utvrđenima u definiciji sukobima pogođenih i visokorizičnih područja (vidjeti odjeljak 3.):

- SUKOB – omogućuje procjenu je li područje u „stanju oružanog sukoba” ili je područje u „nestabilnoj situaciji nakon sukoba”.
- VLAST – omogućuje procjenu u kojim su razmjerima vlast i sigurnost na tim područjima slabe ili ne postoje.
- LJUDSKA PRAVA – omogućuje procjenu je li područje pogođeno raširenim i sustavnim kršenjem međunarodnog prava, uključujući kršenje ljudskih prava ⁽¹⁾.

Uz to, popis iz odjeljka 4.2 obuhvaća izvore informacija o mineralnim resursima radi objašnjenja konteksta.

4.1. Kako se najbolje koristiti izvorima informacija

Navedeni izvori informacija nisu komercijalne prirode, tj. ne zahtijevaju plaćanje pretplate ili bilo kakav financijski doprinos. Društva bi trebala provjeriti jesu li informacije ažurirane kada se njima koriste. U Uredbi je utvrđeno da bi osim ovih smjernica Europska komisija treba pozvati vanjske stručnjake koji će izraditi indikativan, netaksativan i redovito ažuriran popis sukobima pogođenih i visokorizičnih područja. Službe Europske komisije će zajedno s tim vanjskim stručnjacima osigurati da se popis izvora informacija po potrebi ažurira kako bi i dalje bio relevantan.

Dodatni izvori općenitije prirode (od kojih neki nisu izričito navedeni na popisu u nastavku), koji su korisni za konzultiranje, obuhvaćaju geološka istraživanja s informacijama o mineralnim resursima (britanska i američka geološka istraživanja), informacijski sustav Europske komisije o sirovinama, internetske stranice vodećih organizacija u tom području, kao što su izvješća po zemljama Ministarstva vanjskih poslova SAD-a (vlast i ljudska prava), izvješća koja objavljuju različite agencije UN-a (uključujući Vijeće za ljudska prava, UNHCR, OHCHR, UNICEF, UNDP, ILO i IOM) te druge relevantne organizacije civilnog društva, na primjer Amnesty International, Global Witness, Human Rights Watch i IMPACT (nekadašnje partnerstvo Afrike i Kanade). Kako bi dobila informacije o određenim temama i novostima, društva se mogu koristiti i internetskim stranicama drugih organizacija te drugim izvorima informacija kao što su Međunarodni odbor Crvenog križa, indeks upravljanja prirodnim resursima, svjetski mirovni indeks itd.

Korisno bi bilo konzultirati i nacionalne ili regionalne izvore. Iako je ponekad teško dobiti pristup, nacionalni/regionalni izvori pružaju dublji pregled situacije na određenom području u usporedbi sa skupnim informacijama o zemljama.

Društva koja se koriste tim izvorima mogu postupiti na sljedeći način:

1. Na temelju informacija o lancu opskrbe iz svojeg sustava upravljanja (1. korak okvira od pet koraka, vidjeti odjeljak 2.), društva bi najprije trebala nastojati utvrditi svoja zemljopisna područja na kojima nabavljaju, trguju, obrađuju i prevoze materijale kako bi se razumio kontekst u kojem se provode rudarske i trgovinske aktivnosti i utvrdili povezani rizici.

⁽¹⁾ Za definiciju ljudskih prava vidjeti Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda; https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf.

2. U tu svrhu društva se mogu koristiti dostupnim izvorima (tj. analitički izvori, karte/tablice i vijesti) navedenima u nastavku, koji obuhvaćaju tri ključna elementa definicije sukobima pogođenih i visokorizičnih područja (tj. sukob, vlast i ljudska prava) kako bi razumjela politički i sigurnosni kontekst te utvrdila i procijenila potencijalne rizike od negativnih učinaka svojeg lanca opskrbe u odnosu na svoju politiku lanca opskrbe i u skladu s Prilogom II. Smjernica OECD-a i „upozorenjima” navedenima u njihovim dodacima.
3. U slučaju da izvori navedeni u nastavku daju kontradiktorne ili nejasne informacije, društva bi trebala biti oprezna prije nego što na nekom području obustave postupak povećane dužne pažnje. Potrebno je ponovno naglasiti da je odgovornost za dužnu pažnju povezana s utvrđivanjem i rješavanjem stvarnih ili potencijalnih rizika u cilju sprječavanja ili ublažavanja negativnih učinaka aktivnosti, osobito nabavljanja, trgovanja i poslovnih odnosa te drugih okolnosti povezanih s aktivnostima društava, a *ne samo sa zemljom ili područjem podrijetla minerala*.
4. Izvori navedeni u nastavku ažuriraju se različitom učestalošću te iako su relevantni, možda nisu uvijek u potpunosti točni. Stoga bi se po potrebi trebali koristiti zajedno s dopunskim izvorima. Čim bude dostupan prethodno navedeni indikativan, netaksativan i redovito ažuriran popis sukobima pogođenih i visokorizičnih područja koji izrađuju vanjski stručnjaci, služit će kao dodatan izvor informacija.

4.2. Popis dostupnih izvora informacija

Predmet procjene	Pokrivenost	Dostupni izvori	Sadržaj izvora
SUKOB	Globalno	Analitički izvori	
		Heidelberški barometar konflikta http://www.hiik.de/?lang=en/	Analiza najnovijih sukoba u svijetu u obliku teksta i grafičkih prikaza; posebna poglavlja o regijama i pojedinim zemljama.
		Vladavina prava u oružanim sukobima, Ženevska akademija http://www.rulac.org/	Baza podataka i analitičko izvješćivanje o provedbi međunarodnog prava u oružanim sukobima diljem svijeta (globalna pokrivenost i kratki pregledi).
		Projekt procjene kapaciteta – Pregled izvanrednih stanja u svijetu https://www.acaps.org/countries/	Karta svijeta i analiza pojedinačnih zemalja s pregledom i analizom zemalja u „zabrinjavajućoj situaciji”, „humanitarnoj krizi” i „teškoj humanitarnoj krizi”.
		Karte ili tablice	
		Uppsalski program za podatke o konfliktima – Georeferencirani podaci o događajima http://www.ucdp.uu.se/ged/	Interaktivna karta događaja organiziranog nasilja na temelju izvora vijesti, uključujući žrtve i vrstu nasilja (državno, nedržavno, jednostrano); korisnik može zumirati do razine pojedinih događaja.
		CrisisWatch http://www.crisisgroup.org	Trenutačno stanje u najznačajnijim svjetskim sukobima/potencijalnim sukobima; interaktivna karta i baza podataka koja omogućuje procjenu situacije u odabranim zemljama 2003.-2018.
		Svjetski mirovni indeks http://www.visionofhumanity.org	Interaktivna karta kojom se prema kvalitativnim i kvantitativnim pokazateljima mjeri svjetski mir (službenici zaduženi za sigurnost i policija, politička nestabilnost, organizirani sukob, pripadnici naoružanih skupina itd.).

Predmet procjene	Pokrivenost	Dostupni izvori	Sadržaj izvora
		Najveći slučajevi političkog nasilja http://www.systemicpeace.org	Karte i tablice u kojima su navedeni slučajevi oružanog sukoba (uključujući žrtve) u svijetu od 1946. do 2017.
	Regionalno	Lokacija oružanih sukoba i podaci o događajima http://www.acleddata.com/	Izvješća i analize kretanja konflikata, uključujući mjesečno ažuriranje političkog nasilja u Africi, na Bliskom istoku i u Aziji na temelju podataka u stvarnom vremenu te analizu trenutačne i povijesne dinamike u određenim državama.
		International Peace Information Service – Karte sukoba http://ipisresearch.be/	Karte Demokratske Republike Kongo (sukob/sukob zbog minerala), Srednjoafričke Republike, Sudana – Južnog Sudana (sporna područja, incidenti, prirodni resursi, obrazovanje, nasilje u zajednici, međudržavni i unutarnji sukobi); dostupna je analiza karata.
		International Tin Association (Međunarodno udruženje za kositar) https://www.internationaltin.org/ http://www.itsci.org/	Inicijativa za lanac opskrbe kositrom (iTSCi) pruža izvješća o procjeni sigurnosne situacije na miniranim područjima u Ruandi, istočnim pokrajinama Demokratske Republike Kongo, Burundiju i Ugandi.
		Sukobi u rudarstvu u Latinskoj Americi http://ejatlas.org/featured/mining-latam	Atlas ekološke pravde s dokumentacijom i katalogom društvenih sukoba zbog ekoloških pitanja radi informiranja o kontekstu.
VLAST	Globalno	Svjetski pokazatelji vlasti http://info.worldbank.org/governance/wgi	Podaci o ažuriranim skupnim i pojedinačnim pokazateljima vlasti za određene zemlje, šest dimenzija vlasti; u izvješćima su sažeti podaci po zemljama.
		Indeks nestabilnih država http://ffp.statesindex.org	Indeks s naglaskom na indeksima rizika, temeljen na člancima iz medija i izvješćima.
		Indeks percepcije korupcije http://www.transparency.org/research/cpi/overview	Indeks percepcije korupcije u zemljama.
		National Resource Governance Institute (Nacionalni institut za upravljanje resursima) https://resourcegovernance.org/	Informacije po zemljama i komparativna analiza pitanja koja se odnose na upravljanje prirodnim resursima.
LJUDSKA PRAVA	Globalno	Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda http://www.un.org/en/sc/documents/resolutions	Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda pružaju koristan opis političke i sigurnosne situacije u predmetnim zemljama na godišnjoj osnovi.
		Vijeće Ujedinjenih naroda za ljudska prava http://www.ohchr.org/EN/HRBodies/HRC/Pages/AboutCouncil.aspx	Općeniti, periodični pregledi.
		Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za ljudska prava http://www.ohchr.org/EN/pages/home.aspx	Informacije po zemljama o pitanjima ljudskih prava.

Predmet procjene	Pokrivenost	Dostupni izvori	Sadržaj izvora
		Program Ujedinjenih naroda za razvoj – Međunarodni pokazatelji ljudskog razvoja – Profili zemalja http://hdr.undp.org/en/countries	Godišnja izvješća po zemljama o praksi ljudskih prava u pojedinim zemljama, u cijelom svijetu.
		Amnesty International https://www.amnesty.org/en/countries/	
		Global Witness https://www.globalwitness.org/en-gb/	
		Human Rights Watch https://www.hrw.org/	
		Mines and Communities http://www.minesandcommunities.org/	Članci iz medija i analize svjetskog rudarstva i njegova utjecaja, razvrstani po temama, zemljama, društvima, mineralima.
MINERALNI RESURSI I PROIZVODNJA	Globalno	British Geological Survey https://www.bgs.ac.uk/mineralsuk/statistics/worldStatistics.html	Izvješća po zemljama o međunarodnim statistikama i informacijama o mineralima.
		U.S. Geological Survey http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/	Izvješća po zemljama o međunarodnim statistikama i informacijama o mineralima.
		Informacijski sustav EU-a o sirovinama http://rmis.jrc.ec.europa.eu/	Informacije o proizvodnji, trgovinskim tokovima i politici u pogledu sirovina.

Osim gore navedenih dostupnih izvora informacija očekuje se da će OECD pružiti dodatne informacije važne za utvrđivanje sukobima pogođenih i visokorizičnih područja (<http://www.oecd.org/corporate/mne/mining.htm>). Rizici povezani s humanitarnim krizama i katastrofama također mogu dati informacije o kontekstu i područjima na kojima mogu izbiti oružani sukobi. U tom smislu koristan izvor je INFORM (zajednički projekt Stalnog međuagencijskog odbora i Europske komisije; <http://www.inform-index.org>). Još jedan koristan alat u tom pogledu jest Globalni indeks rizika od sukoba (dostupna baza činjenica kao potpora donošenju odluka o dugoročnim rizicima od sukoba koju je izradio Zajednički istraživački centar Europske komisije; <http://conflictrisk.jrc.ec.europa.eu/>).

Uz to, Europska komisija pružit će potporu MSP-ovima u njihovim nastojanjima da uvede i provode politike odgovornog nabavljanja minerala putem programa COSME, a očekuje se da se djelomično odnosi na utvrđivanje sukobima pogođenih i visokorizičnih područja u skladu s Uredbom (EU) 2017/821.

5. PROCJENA RIZIKA U LANCU OPSKRBE MINERALIMA – „UPOZORENJA” ZA POVEĆANU DUŽNU PAŽNJU

5.1. Uvođenje upozorenja i općenita razmatranja

Postupak dužne pažnje utvrđen u Uredbi i u Smjernicama OECD-a o dužnoj pažnji nije ograničen na utvrđivanje i ublažavanje rizika povezanih s podrijetlom i prijevozom minerala u sukobima pogođenim i visokorizičnim područjima. Društva zapravo trebaju provjeriti i dostaviti informacije o rizicima u skladu sa Smjernicama OECD-a o dužnoj pažnji povezanim s trgovanjem, obradom i izvozom minerala duž početka lanca opskrbe te o neuobičajenim okolnostima.

U tu svrhu u dopunama Smjernica OECD-a o dužnoj pažnji naveden je popis takozvanih *situacija za „upozorenja”* koje iziskuju *povećanu dužnu pažnju*, uključujući prikupljanje *dodatnih informacija putem sustava upravljanja društva*, osobito u sljedećim situacijama:

A *Lokacije podrijetla i provoza minerala za upozorenje*

- Ako minerali *potječu* sa sukobima pogođenih i visokorizičnih područja ili se preko njih *prevoze*;
- Ako se *tvrdi* da minerali *potječu* iz zemlje za koju je *poznato ili postoji opravdana sumnja da se kroz nju prevoze* minerali sa sukobima pogođenih i visokorizičnih područja;
- Ako se *tvrdi* da minerali *potječu* iz zemlje u kojoj su *poznati mineralni resursi ili zalihe, vjerojatni resursi ili očekivane razine proizvodnje predmetnog minerala ograničeni* (tj. prijavljene količine minerala iz te zemlje ne podudaraju se s poznatim mineralnim resursima ili očekivanim razinama proizvodnje).

Na svim tim lokacijama s „upozorenjem”, osobito u situacijama u kojima je vlast slaba ili ne postoji, rizik je povećan kada se zakoni za sprečavanje pranja novca, zakoni za sprečavanje korupcije, carinske kontrole i drugi relevantni državni zakoni za nadzor ne provode učinkovito, kada posluju neslužbeni bankarski sustavi i kada se u velikoj mjeri upotrebljava gotovinski novac.

B *Dobavljači s upozorenjem*

- Ako *dobavljači društva ili druga poznata društva na početku lanca opskrbe posluju* na nekoj od prethodno navedenih lokacija s „upozorenjem” s kojih mineral *potječe ili preko kojih se prevozi*, ili imaju *dioničarske ili druge interese* u dobavljačima minerala s neke od prethodno navedenih lokacija s „upozorenjem” s kojih mineral *potječe ili preko kojih se prevozi*.
- Ako je poznato da su *dobavljači društva ili druga poznata društva na početku lanca opskrbe nabavljala minerale s lokacije s „upozorenjem”* s koje mineral *potječe ili preko koje se prevozio* u zadnjih 12 mjeseci.
- Za zlato: ako se *tvrdi* da je zlato dobiveno iz recikliranih/otpadnih ili mješovitih izvora i da je rafinirano u zemlji za koju je poznato ili postoji opravdana sumnja da se preko nje prevozi zlato sa sukobima pogođenih i visokorizičnih područja.

C *Okolnosti s upozorenjem*

- Ako su na temelju informacija prikupljenih putem sustava upravljanja društva utvrđene *nepravilnosti ili neuobičajene okolnosti* zbog kojih postoji osnovana sumnja da bi minerali mogli pridonijeti sukobu ili teškim povredama povezanim s vađenjem, prijevozom ili trgovinom.

5.2. Utvrđivanje određenih upozorenja i osiguravanje primjerene dužne pažnje

Nakon utvrđivanja „upozorenja” navedenih u odjeljku 5.1 kao dijela procjene rizika od strane društva, društva bi trebala provesti temeljitu provjeru konteksta svih tih upozorenja prikupljanjem dodatnih informacija putem svojih sustava upravljanja i osiguravanjem da se odgovarajući rizici propisno uzmu u obzir.

Kao što je istaknuto u Smjericama OECD-a o dužnoj pažnji, dužna pažnja je postepeni pristup na temelju analize rizika pri čemu društva moraju uspostaviti prikladne sustave upravljanja i postupke, prikazati činjenične okolnosti duž lanca opskrbe i utvrditi rizike koji bi mogli dovesti do povećane dužne pažnje.

Sljedeće smjernice trebale bi pomoći društvima da dobiju relevantne informacije o situacijama za „upozorenja” i u skladu s tim prilagode svoju dužnu pažnju. Potrebno je napomenuti da se izvori informacija ažuriraju različitom učestalošću te iako su relevantni, možda nisu uvijek u potpunosti točni. Stoga bi se po potrebi trebali koristiti zajedno s dopunskim izvorima.

A *Lokacije podrijetla i provoza minerala za upozorenje*

- *Upozorenje: minerali koji potječu sa sukobima pogođenih i visokorizičnih područja ili se preko njih prevoze*

Povećana dužna pažnja pokreće se kada minerali *potječu* sa sukobima pogođenih i visokorizičnih područja ili se preko njih *prevoze*. Utvrđivanje takvih područja opisano je u odjeljku 4. ovih smjernica.

- *Upozorenje: minerali za koje se tvrdi da potječu iz zemlje za koju je poznato ili postoji opravdana sumnja da se kroz nju prevoze minerali sa sukobima pogođenih i visokorizičnih područja.*

Društva bi trebala procijeniti u kojoj mjeri su važna sljedeća pitanja:

- „*Vlast i druga pitanja u zemlji*” trebaju se provjeriti kako bi se utvrdilo u kojoj mjeri zemlje ili područja kontroliraju svoje granice i imaju prikladne unutarnje mehanizme provedbe kako bi se osigurala vjerodostojna i dokumentirana sljedivost trgovine mineralima te suzbili rizici povezani s provoženom u slučaju slabe vlasti.

Pokazatelji	Izvori informacija ⁽¹⁾
— Prijavljena zemlja podrijetla ima propusne granice ili nedovoljno provodi carinske propise za robu.	— Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda (vidjeti odjeljak 4.) — Informacije koje pružaju lokalna veleposlanstva, delegacije EU-a ili druge delegacije
— Zakoni protiv korupcije nedovoljno se provode i postoje prijavljeni slučajevi korupcije u rudarstvu i trgovini. — Zakoni za sprečavanje pranja novca ili za nadzor banaka ne postoje ili nisu dovoljni ili se ne provode u dovoljnoj mjeri. — Gospodarstva se uglavnom zasnivaju na gotovinskom novcu, osobito trgovina mineralima.	— Radna skupina za financijsko djelovanje (FATF) http://www.fatf-gafi.org/countries/ — Indeks percepcije korupcije, Transparency International http://www.transparency.org/research/cpi/overview — Svjetski pokazatelj vlasti, Svjetska banka http://info.worldbank.org/governance/wgi — Izvješća o globalnom financijskom integritetu http://www.gfintegrity.org/ — Vidjeti odjeljak 4. ovih smjernica pod „vlast”

- „*Neposredna blizina, regionalna i povijesna pitanja*” pružaju informacije o vjerojatnosti netočnog navođenja podrijetla uslijed krijumčarenja iz susjednih zemalja, zemalja s povijesnim vezama ili zemalja koja daju porezne olakšice.

Pokazatelji	Izvori informacija
— Prijavljena zemlja podrijetla izravno graniči s područjima na kojima nezakonite oružane skupine, javne snage sigurnosti ili kriminalne organizacije sudjeluju u proizvodnji minerala i trgovini njima. — Prijavljena zemlja podrijetla gospodarski je povezana sa sukobima pogođenim i visokorizičnim područjima i s njima povezanom nezakonitom trgovinom mineralima.	— Rezolucije Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda — Lokalna veleposlanstva, delegacije EU-a — Vidjeti odjeljak 4. ovih smjernica pod „sukob”
— Porezna politika zemlje podrijetla potiče na krijumčarenje minerala u tranzitne zemlje gdje se izvoz sirovina ne oporezuje ili se oporezuje po znatno nižim stopama.	— Baza podataka OECD-a za ograničenja izvoza sirovina http://www.oecd.org/tad/benefitlib/export-restrictions-raw-materials.htm

- *Upozorenje: minerali za koje se tvrdi da potječu iz zemlje u kojoj su mineralni resursi/zalihe ili očekivane razine proizvodnje ograničeni*

U kontrolnom popisu u nastavku navedena su „*Posebna pitanja minerala i lanca opskrbe*”. Kao dio postupka dužne pažnje društva bi trebala posebno provjeriti postoje li stvarno u navedenoj zemlji podrijetla poznati geološki resursi ili očekivane razine proizvodnje predmetnog minerala. Isto tako, društva bi trebala razumno procijeniti ima li prijavljeno podrijetlo smisla s ekonomskog gledišta, kao što je primjerice prisutnost bližih i atraktivnih tržišta.

⁽¹⁾ Prema potrebi informacije se trebaju redovito ažurirati.

Pokazatelji	Izvori informacija
<ul style="list-style-type: none"> — Prijavljena zemlja podrijetla ima ograničene poznate mineralne resurse ili zalihe, vjerojatne resurse ili očekivane razine proizvodnje minerala te posebne karakteristike minerala. — Prijavljena zemlja podrijetla ima veliki neslužbeni ili obrtnički i mali sektor rudarstva u kojem su povezani rizici uobičajeno veći. 	<ul style="list-style-type: none"> — British Geological Survey: https://www.bgs.ac.uk/mineralsuk/statistics/worldStatistics.html — USGS U.S. Geological Survey: http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/country/ — Nacionalne geološke službe u državama članicama EU-a — Geološke službe navedene zemlje podrijetla

B. Dobavljači s upozorenjem

- *Upozorenje: ako dobavljači društva ili druga poznata društva na početku lanca opskrbe posluju na nekoj od prethodno navedenih lokacija s „upozorenjem” s kojih mineral potječe ili preko kojih se prevozi, ili imaju dioničarske ili druge interese u dobavljačima minerala s neke od prethodno navedenih lokacija s „upozorenjem” s kojih mineral potječe ili preko kojih se prevozi te ako je poznato da su dobavljači društva ili druga poznata društva na početku lanca opskrbe nabavljala minerale s lokacije s „upozorenjem” s koje mineral potječe ili preko koje su prevoženi u zadnjih 12 mjeseci.*

Informacije o pojedinim dobavljačima uglavnom proizlaze iz podataka koje društva prikupljaju putem provedbe svojeg sustava dužne pažnje. Čim identitet dobavljača društva ili drugog poznatog društva na početku lanca opskrbe postane dostupan, društva bi trebala nastojati provjeriti posluje li dobavljač na lokaciji s upozorenjem tako da:

- na internetu potraže generičke informacije o predmetnom dobavljaču / društvu na početku lanca opskrbe, uključujući izvješća vlada i međunarodnih organizacija (osobito izvješća stručne skupine UN-a) te općenito izvješća međunarodnih i lokalnih medija i organizacija civilnog društva,
- provjere poslovne internetske stranice i sva dostupna izvješća o dužnoj pažnji (na primjer dokumente podnesene američkoj komisiji za nadzor burze vrijednosnih papira),
- provjere popise postojećih sustava dužne pažnje talionica/rafinerija i popis globalnih odgovornih talionica i rafinerija Europske komisije čim bude dostupan,
- pretraže nacionalni trgovinski registar u kojem se mogu pronaći informacije o lokaciji sjedišta i potencijalno operativnih društava kćeri.

Društva bi također trebala konzultirati registre stvarnih vlasnika ako su dostupni te izvješća po zemljama Inicijative za transparentnost ekstraktivnih industrija (EITI) (koja sadržavaju sve veću količinu informacija o stvarnim vlasnicima društava uključenih u ekstraktivnu industriju).

C. Okolnosti s upozorenjem

- *Upozorenje: Ako su na temelju informacija prikupljenih putem sustava upravljanja društva utvrđene nepravilnosti ili neuobičajene okolnosti zbog kojih postoji osnovana sumnja da bi minerali mogli pridonijeti sukobu ili teškim povredama povezanim s vađenjem, prijevozom ili trgovinom.*

Te informacije o pojedinom poslovanju gotovo u cijelosti proizlaze iz podataka koje su društva prikupila putem provođenja dužne pažnje.

Nepravilnosti / neuobičajene okolnosti mogu biti u različitim oblicima. U Dopuni o zlatu Smjernica OECD-a o dužnoj pažnji naveden je primjer da ako nakit koji se nosi u zemlji obično ima 14 karata (58 %), potrebno je preispitati ponudu u kojoj je navedeno da je nakit recikliran s udjelom zlata od 90 %.

U ostalim primjerima navodi se situacija u kojoj dobavljač s početka lanca opskrbe (npr. lokalni izvoznik) može neobjašnjivo povećati količinu izvoznih sirovina u kratkom razdoblju te izvješća o učestalijem krađi mineralnih resursa u regiji za koju europski uvoznik ima razloga vjerovati da iz nje nabavlja resurse.

Ostali primjeri „neuobičajenih okolnosti”, osobito u pogledu zlata (i drugih plemenitih metala mogu se pronaći u odjeljku 111. smjernica na temelju analize rizika Radne skupine za financijsko djelovanje za trgovce plemenitim metalima i dragim kamenjem ⁽¹⁾) te u priručniku o pristupu na temelju analize rizika za trgovce plemenitim metalima i dragim kamenjem kanadskog Centra za analizu financijskih transakcija i izvješća ⁽²⁾), npr.:

- prethodno nepoznati kupac koji traži od rafinerije da zlato pretvori u polugu,
 - čistoća zlata, masa, podrijetlo i vrijednost krivo su navedene u carinskim deklaracijama,
 - osobe ili poduzeća bez licence koji proizvode i prodaju zlato,
 - poluga koja ima fizičke karakteristike koje nisu u skladu sa standardima industrije.
-

⁽¹⁾ <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/RBA%20for%20Dealers%20in%20Precious%20Metal%20and%20Stones.pdf>

⁽²⁾ <http://www.fintrac-canafe.gc.ca/guidance-directives/compliance-conformite/rba/rba-dpms-eng.asp>